

Міністерство культури та інформаційної політики України

*Державний науково-методичний центр
змісту культурно-мистецької освіти*

«СХВАЛЕНО»

Науково-методичною радою
Державного науково-методичного центру
змісту культурно-мистецької освіти
Протокол № 7
від «25» листопада 2022 р.

**Типова навчальна програма з навчальної дисципліни
«МУЗИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ БАС-ГІТАРА»
середнього (базового) підрівня початкової мистецької освіти
з музичного мистецтва початкового професійного спрямування,
інструментальні класи**

**Київ
2022**

Типова навчальна програма з навчальної дисципліни «МУЗИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ БАС-ГІТАРА» середнього (базового) підрівня початкової мистецької освіти з музичного мистецтва початкового професійного спрямування, інструментальні класи. Київ, 2022. 26 с.

Укладачі: **Хижняк Д. О.**, викладач Мистецької школи при Ніжинському фаховому коледжі культури і мистецтв імені Марії Заньковецької; **Булгакова О. І.**, викладач Ніжинського коледжу культури і мистецтв імені Марії Заньковецької, Мистецької школи при Ніжинському фаховому коледжі культури і мистецтв імені Марії Заньковецької; спеціаліст вищої категорії, викладач-методист; **Ющенко Н. Л.**, викладач, завідувач відділу народних інструментів Мистецької школи Ніжинському фаховому коледжі культури і мистецтв імені Марії Заньковецької; спеціаліст вищої категорії, викладач-методист.

Рецензенти: **Закус І. М.**, викладач кафедри джазової музики Київської муніципальної академії музики ім. Р. М. Глієра, заслужений артист України, композитор; **Шаршов Є. Ю.**, викладач Школи джазового та естрадного мистецтв Дніпровського району міста Києва, спеціаліст вищої категорії.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Типова навчальна програма з навчальної дисципліни «**Музичний інструмент бас-гітара**» (далі – типова навчальна програма) розроблена з урахуванням вимог до обсягу та результатів навчання, передбачених Типовими освітніми програмами середнього (базового) підрівня початкової мистецької освіти з музичного мистецтва (наказ Міністерства культури України від 23.07.2019 № 562), містить загальний нормативний зміст, обсяг та нормативні результати навчання учнів гри на гітарі, а також окреслює рекомендовані підходи до планування й організації освітнього процесу в класі бас-гітари. Нормативний зміст навчання за типовою навчальною програмою базується на музично-виконавських традиціях і сучасних досягненнях національної та світової гітарних шкіл та їх провідних представників (викладачів, виконавців), репертуарній спадщині XX – XXI століть та кращих зразках музичного мистецтва різних епох.

Типова навчальна програма може бути основою для розроблення викладачем робочої навчальної програми з навчальної дисципліни «**Музичний інструмент бас-гітара**». У робочій навчальній програмі, розробленій на основі цієї типової навчальної програми, викладач деталізує, конкретизує та адаптує нормативний зміст дисципліни, передбачений типовою навчальною програмою, відповідно до місцевих умов і потреб учня / учениці, визначає організаційні форми проведення та види навчальних занять, комплекс художньо-педагогічних технологій та методів викладання, необхідне методичне забезпечення, форми та засоби контролю якості знань учнів з урахуванням індивідуального підходу.

Оскільки інструмент бас-гітара в сучасній музичній культурі знаходить своє застосування в різних колективах як акомпануючий інструмент, особливу увагу рекомендовано звернути на формування в учнів навичок ансамблевої гри. Тому ця типова навчальна програма передбачає застосування на уроках такої форми роботи як ансамблеве музикування з викладачем.

Також викладач може реалізувати власний алгоритм викладання через перерозподіл нормативного змісту навчання та зміну послідовності викладання навчального матеріалу дисципліни за модулями, уточнення додаткових обсягів навчального матеріалу та результатів навчання понад визначені типовою навчальною програмою.

Мета вивчення дисципліни орієнтована на формування в учнів базових навичок гри на бас-гітарі, розвиток рівня музично-виконавської майстерності на основі вивчення класичної музики та практичного оволодіння всіма стилями естрадної музики: блюз, диксиленд, свінг, бі-боп, джаз-рок, рок, фанк, соул, латина, кантрі; підготовці учасника ансамблів різного складу; мотивації подальшого навчання гри на бас-гітарі, залучення до музичного мистецтва взагалі.

Освітній процес з навчальної дисципліни «**Музичний інструмент бас-гітара**» здійснюється у формі навчальних занять, заходів поточного та підсумкового контролю. Основною формою занять є *індивідуальний урок*.

Навчання проводиться за *модулями*. Кожен модуль передбачає формування певної частини компетентностей, що стають основою для подальшого навчання

та досягнення нормативних навчальних результатів після завершення опанування типової навчальної програми. Навчальний репертуар з дисципліни формується викладачем самостійно, з урахуванням індивідуальних здібностей та рівня розвитку учня.

Опанування нормативного змісту навчання за типовою навчальною програмою розраховано на мінімальну нормативну кількість навчальних тижнів – 35 тижнів на рік (без урахування канікулярних періодів) та на мінімальний нормативний обсяг часу на опанування програми, що становить для:

- 1 та 2 років навчання – 70 год. на рік (2 год. на тиждень);
- 3 – 5 років навчання – 105 год. на рік (3 год. на тиждень).

З метою реалізації індивідуального підходу до кожного / кожної учня / учениці та відповідно до принципів модульної системи навчання в робочій навчальній програмі **загальну кількість навчальних годин** рекомендовано розподіляти на розсуд викладача на:

- поглиблення та вдосконалення набутих навичок та вмій учнів або збільшення часу на вивчення окремих модулів у зв'язку з індивідуальною потребою учня / учениці;
- повторення / закріплення вивченого матеріалу;
- репетиції та підготовку до контрольних заходів та/або публічних виступів;
- планування та проведення інших форм роботи (відвідування культурно-мистецьких заходів, пов'язаних зі змістом мистецької освіти тощо);
- відпрацювання нормативного змісту навчання через непередбачувані обставини (карантин, хвороба учня / учениці тощо).

Навчальний репертуар з навчальної дисципліни «Музичний інструмент бас-гітара» формується викладачем самостійно з урахуванням індивідуальних здібностей та розвитку учнів.

Для досягнення якісного результату в класі бас-гітари рекомендовано використовувати сучасне технічне обладнання, таке як:

бас-гітара CORT ACTION PJ OPW / бас-гітара Fender Player Plus Jazz MN Car / бас-гітара AMERICAN PERFORMER PRECISION BASS RW 3SB / бас-гітара MUSIC MAN Stingray Refinish Used Ash;

підсилювач для бас-гітари Fender Bassman 100T / комбопідсилювач Warwick BC80 230V / комбопідсилювач ASHDOWN ABM-C210H-500 EVO3;

інструментальні шнури, медіатор;

цифрові пристрої, наприклад, iPad (8 та наступні покоління) або iPhone (5S та наступні покоління);

програму Ge labs (завантажується з App Store);

аудіоінтерфейс IK Multimedia iRig HD 2, Positive Grid-Bias Fx 2;

комп'ютерні програми (PC/MAC): Positive Grid-Bias Fx 2, Neural DSP – Parallax тощо.

Для моніторингу рівня навчальних досягнень учнів застосовуються форми **поточного та підсумкового** контролю.

Поточний контроль здійснюється: під час навчальних занять (поурочний контроль); за підсумками кожного модуля (модульний контроль). Поточний контроль може здійснюватися у формі контрольних уроків, прослуховувань, переглядів, заліків, у тому числі технічних. Конкретні форми поточного (поурочного, модульного) контролю визначаються викладачем відповідно до робочої навчальної програми.

Підсумковий річний контроль здійснюється після завершення кожного року навчання у формі річного *контрольного заходу*, що включає перевірку результатів навчання за типовою навчальною програмою.

Наприкінці 5 року навчання проводиться **підсумковий контроль за результатами опанування типової навчальної програми** у формі іспиту (публічний / концертний виступ).

Програму кожного заходу поточного та підсумкового контролів слід komponувати різностильовими творами різних часів та епох. Рекомендовано включати до програми естрадні та стилізовані твори як класичної, так і народної музики в перекладенні для бас-гітари.

Визначення рівня досягнення учнями результатів навчання середнього (базового) підрівня початкової мистецької освіти передбачає оцінювання через виставлення балів (оцінок) у цифровому (числовому) виразі за поділом на 4 рівні: початковий (1 – 3 бали), середній (4 – 6 балів), достатній (7 – 9 балів), високий (10 – 12 балів). Метою оцінювання є визначення рівня навчальних досягнень учня / учениці в оволодінні змістом, визначеним цією типовою навчальною програмою на кожному з етапів навчання (*додаток*).

Оцінювання має бути систематичним і послідовним, спрямованим на підтримку учнів в їхніх навчальних успіхах, розуміння ними власного прогресу навчання й формування бажання досягати навчальних результатів за типовою навчальною програмою; воно не передбачає порівняння з досягненнями інших учнів та не залежить від складності опанованого репертуару, темпу набуття компетентностей тощо. Оцінювання в процесі **підсумкового контролю** здійснюється за результатами опанування типової навчальної програми в повному обсязі та передбачає перевірку набутих фахових компетентностей за показниками, що відповідають нормативним результатам навчання, визначеним типовою навчальною програмою.

НОРМАТИВНИЙ ЗМІСТ, ОБСЯГ ТА РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Перший рік навчання. Завдання: удосконалення виконання штрихів *detache* та *legato*; засвоєння грифу з V до VIII ладу, формування вміння імпровізувати та підбирати мелодію; вдосконалення якості звуковибудування; розвиток технічних навичок (зміна позицій, прийом *arpeggiato*), навичок читання з листа та самостійного розбору нескладних творів.

Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
<p>Модуль 1</p>	<p>Штрих <i>detache</i> на базі мажорних та мінорних гам до двох знаків включно зі зміною позицій у ритмічних комбінаціях (восьмі, тріолі, шістнадцяті).</p> <p>Пентатоніка як мелодична основа блюзу, джазу та року; удосконалення позиційної гри на матеріалі пентатоніки.</p> <p>Опанування грифу з V до VIII ладу: позиції, перехід, аплікатура.</p> <p>Приєм <i>arpeggiato</i> в нижньому та середньому діапазонах бас-гітари; його позначення в тексті.</p> <p>Прості музичні форми естрадно-джазових жанрів (полька / танго / джаз-вальс тощо). Основи акомпанементу.</p> <p>Навички глушіння струн, налаштування інструмента за допомогою тюнера та без нього.</p> <p>Навички організації самостійної роботи.</p>	<p>16</p>	<p>Володіє штрихом <i>detache</i> під час виконання гами в діапазоні двох октав ритмічними комбінаціями (восьмі, тріолі, шістнадцяті) звуком у помірному темпі. Демонструє ритмічну та аплікатурну дисципліну, контролює зміну позицій.</p> <p>Виконує мажорну та мінорну пентатоніку в 1 та 2 позиціях в аплікатах опанованих гам.</p> <p>Володіє грифом у межах V – VIII ладів; з доцільною аплікатурою використовує навички зміни позицій у виконанні однооктавних гам, етюдів та творів.</p> <p>Використовує прийом <i>arpeggiato</i> в повільних композиціях ліричного характеру.</p> <p>Виконує сольний твір естрадно-джазового напрямку, демонструючи необхідні виконавські прийоми. Володіє основами акомпанементу та його ритмічними варіантами.</p> <p>Володіє прийомами глушіння струн, контролює чистоту звучання; використовує тюнер для настроювання інструмента.</p> <p>Володіє навичками самостійного визначення технічних складнощів у творі, визначає способи роботи з ними. Контролює прийоми артикуляції та динаміки.</p>
<p>Модуль 2</p>	<p>Розвиток прийомів: – «<i>legato</i>»: різновиди (висхідне, низхідне); особливості прийому «висхідного <i>legato</i>»;</p>	<p>16</p>	<p>Володіє прийомом «<i>legato</i>» на декілька звуків підряд чистим та ритмічно точним звуком. Демонструє аплікатурні особливості виконання «<i>barre</i>» на інструктивних</p>

	<p>– «<i>barre</i>»: послідовності акордів з ним; «<i>male barre</i>».</p> <p>Приєм <i>glissando</i> (<i>слайд</i>) на одній струні та на декількох, подвійними нотами: позначення, види та особливості.</p> <p>Початкове засвоєння мелізмів. Форшлаг: позначення, ритмічні умови виконання та види.</p> <p>Ознайомлення з жанрами народної пісні та танцю на прикладі твору, що вивчається.</p> <p>Читання з листа.</p>		<p>вправах та композиціях з використанням цього прийому.</p> <p>Володіє прийомом <i>glissando</i> у поєднанні з іншими техніками. Може застосовувати прийом за потреби на власний розсуд.</p> <p>Виконує вправи та етюди з різними видами форшлагу. Використовує форшлаг для прикрашання басової та мелодичної ліній.</p> <p>Виконує твори (у діапазоні I – VIII позицій) у куплетній або простій 2–3-х-частинних формах, дотримуючись жанрових особливостей. Демонструє відповідні артикуляцію та фразування, знання музичної термінології італійською мовою.</p> <p>Читає з листа нескладні твори різного стилю, фактури та характеру, користується термінологією.</p>
<p>Модуль 3</p>	<p>Розвиток дрібної техніки на базі вправ, каденцій та секвенцій під метроном.</p> <p>Поширені групи натуральних флажолетів та їх практичне використання.</p> <p>Елементи поліфонії у творах народного або класичного репертуару: прийом «відлуння», канон, підголоски.</p> <p>Ритмічні фігурації: <i>дуоль</i>, <i>тріоль</i>.</p>	<p>20</p>	<p>Застосовує дрібну техніку в комбінації з різними штрихами, темпами, динамікою та художніми особливостями твору; під час гри твору під метроном тримає під контролем якість звуку, чіткість метроритму.</p> <p>Використовує за потребою натуральні флажолети в мелодії та акордах, у басовій партії та гри соло.</p> <p>Демонструє особливості поліфонічного твору: контраст імітацій у голосах за допомогою різноманітних прийомів артикуляції та динаміки; у нескладних творах аналізує засоби розвитку тематичного матеріалу поліфонічних форм – інвенції та канону.</p> <p>Використовує ритмічні фігурації у творах програми: етюди з дуольною та тріольною пульсацією; тріолі в акомпанементі та мелодичному соло.</p>

	<p>Техніка <i>свінг</i>: поняття свінгу як прийому; роль бас-гітари у створенні ритмогармонічного фону на елементарному рівні.</p> <p>Гра в ансамблі з концертмейстером; ознайомлення з навичками акомпанементу; типи акомпанементу в сучасній естрадній та джазовій музиці. Літерно-цифрові позначення нот та акордів.</p>		<p>Володіє тріольною пульсацією <i>свінгу</i>; виконує гармонічну послідовність I–VI–II–V із септакордів у характерних для стилю <i>свінгу</i> ритмічних малюнках (у тональностях <i>C-dur, a-moll, G-dur e-moll, D-dur, A-dur</i>).</p> <p>Демонструє вміння тримати в ансамблі динамічний баланс, відчуває свою партію як частину цілого твору; виконує акомпанемент по літерно-цифровим позначенням; визначає інтервали між басовими нотами стандартних ліній басу в різних стилях; аналізує та виконує типові лінії басу класичних та джазових композицій.</p>
Модуль 4	<p>Техніка <i>слеп</i>; «глухі» ноти та особливості їх виконання в техніці <i>слеп</i>.</p> <p>Прийоми обігравання головних тризвуків; арпеджіо по тризвуках від усіх ступенів гами.</p> <p>Техніка та способи гри медіатором.</p> <p><i>Блюз</i>: різновиди, основні образи та теми; початкові навички виконання творів у стилі <i>блюз</i>.</p> <p>Розвиток творчих навичок: мелодична та гармонічна</p>	18	<p>Виконує окремі звуки, вправи із складними ритмами та фрагменти мелодії на відкритих та закритих струнах у техніці <i>слеп</i>, чергуючи «глухі» та звичайні звуки. Виконує гаму (з підчіпками та без) з використанням техніки <i>слепу</i>; аналізує класичні зразки використання <i>слепу</i> в стилі <i>фанк</i>, джаз та ін.</p> <p>Застосовує під час соло фактурні та мелодичні варіанти арпеджованих тризвуків; виконує супровід мелодій, що складається з їх основних видів.</p> <p>Володіє змінним та поодиноким «піцикато» медіатором; виконує твори з елементами поліфонії (у супроводі концертмейстера) із застосуванням техніки гри медіатором.</p> <p>Виконує композицію у формі стандартного 12-тактового блюзу (ААВ) з певним гармонічним планом, відтворює побудову басової лінії. Виконує акомпанемент у джазових формах «стандарт», квадрат; розуміє застосування «блюзових тонів».</p> <p>Підбирає на слух різні види акомпанементу з головних ступенів ладу; імпровізує мелодії на 5–6</p>

	<p>імпровізації, підбір акомпанементу.</p> <p>Прості лінії басу в нескладних естрадних та джазових творах.</p> <p>Формування вміння гри на інструменті стоячи.</p>	<p>звучах з використанням різних штрихів; складає ритмічну та мелодичну імпровізацію на задані музичні фрази.</p> <p>Ознайомлений з різними видами бас-гітарного акомпанементу; має навички виконання басової лінії тризвуками (T, S та D); комбінує басову лінію з акордовими епізодами.</p> <p>Має початкові навички контролю зручного положення корпусу, ніг, рук, зап'ястка та пальців рук у положенні стоячи.</p>
Всього годин у навчальному році:		70

Протягом першого року навчання учень / учениця опановує: гами (до двох знаків включно) до двох октав, арпеджіо; пентатоніку в 1 та 2 позиціях; басові лінії з акордів головних тризвуків – четвертними або половинними тривалостями; 4–6 етюдів на різні види техніки; 4 твори (один з яких – з елементами поліфонії).

На поточних контрольних заходах учень / учениця виконує:

- гама з двома знаками при ключі, арпеджіо (короткі, довгі), етюд на будь-який вид техніки;
- класична п'єса, джазова п'єса, простий басовий акомпанемент.

На підсумковому річному контрольному заході після 4 модуля: класична п'єса, джазова п'єса, басовий акомпанемент.

Під час виконання програми підсумкового контролю учень / учениця:

- демонструє володіння штрихами *detache* та *legato* в різних комбінаціях відповідно до стилю, образу та характеру твору;
- застосовує прийоми гри *слеп*, *свінг* у творах різних стилів;
- має навички гри медіатором;
- демонструє навички виконання естрадно-джазових творів (полька / танго / джаз-вальс тощо), стилю *блюз*, елементів поліфонії;
- демонструє навички гри в дуеті з викладачем / з концертмейстером, сценічну витримку.

Другий рік навчання. Завдання: застосування штрихів *legato*, *staccato*, *non legato* в комбінаціях; опанування аплікатури та її варіантів у межах 2-х октав; розвиток ладового мислення на базі пентатоніки та блюзової гами; ознайомлення з великою формою (на прикладі варіацій); практичне ознайомлення з видами поліфонії, освоєння мелізматики (*трель*, *шейк*); подальший розвиток навичок читання нот з листа.

Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
<p>Модуль 5</p>	<p>Ритмічні бокси з синкопами та пунктирним ритмом.</p> <p>Хроматична гама в I позиції.</p> <p>Ноти до XII ладу: перехід, аплікатура, штрихи; вдосконалення навичок гри у високих позиціях.</p> <p>Опрацювання прийомів для постановки лівої руки: – «низхідне» <i>legato (pull-off)</i>: види та особливості; – <i>barre</i>: послідовності акордів з цим прийомом; робота над розтягуванням пальців лівої руки.</p> <p>Натуральні флажолети.</p> <p>Удосконалення навичок читання з листа, супроводу до мелодії по літерно-цифровим позначенням.</p> <p>Подальший розвиток вміння налаштування інструмента.</p> <p>Вдосконалення вміння гри на інструменті стоячи.</p>	<p>16</p>	<p>Відтворює ритмічні бокси з різновидами синкоп та пунктирного ритму у двохоктавних гамах до трьох знаків включно, репертуарних творах, басових партіях (класична манера та свінг).</p> <p>Виконує хроматичну гаму (в одну октаву в штрихових варіантах, з динамічною різноманітністю); хроматичні етюди в тональності <i>E-dur</i>. Демонструє знання аплікатури під час виконання.</p> <p>Володіє грифом у I–XII ладах, демонструє навички виконання без зорового контролю (до IV ладу включно); намагається досягнути гнучкості та пластичності під час зміни позицій.</p> <p>Виконує тренувальні вправи на інструктивному матеріалі (табулатурах). Грає твори в акордовій системі позначення з використанням прийому баре.</p> <p>Виконує натуральні флажолети за потребою; знаходить «вузлові точки» флажолету по табулатурах та на слух, корегує чистоту та гучність звуку під час виконання.</p> <p>Читає з листа в різних темпах та стилях нескладні музичні твори / частини творів, підбирає по літерно-цифровим позначенням супровід до мелодій.</p> <p>Здатний настроїти бас-гітару з тюнером та без нього; користується налаштуванням інструмента по ладах.</p> <p>Має практичні навички виконання творів стоячи. Аналізує виступи видатних виконавців рок-музики для кращого розуміння техніки виконання.</p>

<p>Модуль 6</p>	<p>D7 у вигляді довгого арпеджіо у вправах, каденціях та секвенціях.</p> <p>Двоголосся з паралельним рухом інтервалів; гами терціями.</p> <p>Види поліфонії: підголоскова поліфонія на основі народної музики, імітаційна та контрастна.</p> <p>Поліфонічна фактура на матеріалі старовинних танців Й. С. Баха, Г. Ф. Генделя, А. Андре.</p>	<p>16</p>	<p>Виконує звичайні та ламані арпеджіо «ковзаючими» ударами по звуках D7 у середньому темпі.</p> <p>Виконує двоголосся паралельними інтервалами у сольних епізодах творів, вправах та гамах. Здійснює слуховий та ритмічний контроль під час їх виконання, дотримуючись одночасного звуковидобування.</p> <p>Виконує обробки народних мелодій з елементами поліфонії (у супроводі концертмейстера) з використанням різних технік. Робить структурний аналіз нескладної поліфонічної фактури.</p> <p>Володіє виконанням характерних ритмічних фігур старовинних європейських танців з поліфонічною фактурою; відтворює рух голосів, характер інтонування, фразування, динамічні градації.</p>
<p>Модуль 7</p>	<p>Гама та лади джазової музики: блюзова гама та пентатоніка (з прохідними нотами та без них).</p> <p>Ускладнення техніки застосування <i>legato</i> на матеріалі гам та арпеджіо; особливості аплікатури в дієзних та бемольних гамах.</p> <p>Вдосконалення техніки гри <i>слепом</i>: глухі та напівприглушені звуки, низьке положення бас-гітари.</p> <p>Опрацювання прийому <i>muting (palm-muting)</i> на окремих звуках).</p> <p><i>Свінг</i> (застосування на практиці виконавських прийомів та характеристик стилю).</p>	<p>20</p>	<p>Володіє прийомами виконання блюзової гама та пентатоніки (мажорна, мінорна) до 12 ладу (2 октави, у межах 4–5 ладів).</p> <p>Виконує інструктивні твори з гамоподібними, арпеджованими послідовностями, репетиціями. Володіє варіантами аплікатури зі зміною позицій до XII ладу в рухливому темпі.</p> <p>Володіє технікою <i>слепу</i>, застосовує його як елемент у творах різних стилів. Ознайомлений з кращими зразками використання <i>слепу</i> в стилі «рок». Виконує акомпанемент напівприглушеними звуками.</p> <p>Вміє зупинити або приглушити звук, вчасно взяти та продовжити його на потрібну тривалість.</p> <p>Виконує в стилі <i>свінг</i> джазову п'єсу, етюд, вправи, стандарти, секвенції. Відтворює в басовій партії ритмічні малюнки з пунктирним ритмом та синкопами в класичній манері та зі <i>свінгом</i>.</p>

	<p>Стилі, танці джазово-естрадної музики: – характерні ритмічні формули <i>латино-американських стилів самба, боса нова, танців румба / сальса / болеро тощо</i>); – гармонічні схеми, характерна ритміка та мелодика в стилях <i>спіричуел /бугі-вугі / регтайм</i>: – вивчення творів у стилі <i>блюз</i>; – вправи на застосування блюзового ладу та форми.</p> <p>Акомпанемент до прописаної імпровізації солістів у композиціях естрадного напрямку.</p> <p>Лінії басу в джазових творах; обігрування літерно-цифрових умовних позначень у гармонії акомпанементу.</p> <p>Розвиток творчих навичок.</p>		<p>Володіє манерою гри, ритмікою та іншими особливостями виконання твору в латиноамериканському стилі на початковому рівні. Варіює ритмічну організацію лінії басу.</p> <p>Виконує джазові обробки, окремі імпровізаційні та сольні епізоди композицій з урахуванням фольклорної ладової специфіки.</p> <p>Виконує фіксовані басові соло та акомпанемент; має навички обігрування блюзового квадрату за звукорядами акорду</p> <p>Виконує композиції (тема-акомпанемент-тема) під мінус та «живий» акомпанемент; підбирає гармонію та складає фактуру акомпанементу до нескладної мелодії або композиції за допомогою слухового аналізу.</p> <p>Виконує лінії басу половинними та четвертними тривалостями в джазових творах по нотах, літерно-цифрових позначеннях та на слух. Складає та відтворює фактурні акомпанементи по літерно-цифровим позначенням.</p> <p>Підбирає на слух та транспонує твори з нескладною фактурою; вміє імпровізувати мелодію на заданий ритм, партію акомпанементу за заданою гармонією.</p>
<p>Модуль 8</p>	<p>Тризвуки мажорного ладу (<i>F-dur, G-dur, D-dur, B-dur</i>) аплікатурою з 4-х та 5-ти струн (можливе використання прийому <i>barre</i>).</p> <p>Допоміжні прийоми звуковидобування: – <i>бенд</i> – позначення, різні варіанти</p>	<p>18</p>	<p>Виконує супровід мелодії мажорними та мінорними тризвуками за літерно-цифровим позначенням.</p> <p>Використовує за потребою прийом <i>бенд</i> (зі щипком та без) в акомпанементі, сольних фрагментах блюзових соло; контролює слухом</p>

	<p>виконання, виразне значення; – техніка гри медіатором (змінний та низхідний удари) на базі гам; – мелізми: <i>трель</i> у класичній музиці та <i>шейк</i> у сучасних напрямках музики.</p> <p>Варіаційна форма: засвоєння великої форми на прикладі варіацій на відомі народні теми.</p>		<p>якість звуковидобування. Виконує з медіатором гами (<i>e-moll, G-dur, a-moll</i>) у дві октави вгору та вниз. Демонструє технічну та стильову різницю двох способів виконання трелі (<i>класична трель</i> та <i>шейк</i>) у мелодичних фрагментах композиції та у басовому акомпанементі відповідно до стилю твору.</p> <p>Демонструє ритмічний та темповий контраст частин варіаційної форми. Визначає тему та виділяє її елементи під час виконання кожної варіації.</p>
Всього годин у навчальному році:		70	

Протягом другого року навчання учень / учениця опановує: гами (до трьох знаків включно), гами терціями; D7 у вигляді довгого арпеджіо «ковзаючими» ударами; пентатоніку в 1 та 2 позиціях в аплікатурах опанованих гам; хроматичні гами в одну октаву в I позиції; басові лінії з акордами головних тризвуків та D7; 4 – 6 етюдів на різні види техніки, 4 твори (один з яких – твір варіаційної форми або поліфонічний).

На поточних контрольних заходах учень / учениця виконує:

- гама з трьома знаками при ключі, арпеджіо (короткі, довгі), етюд на будь-який вид техніки;
- класична п'єса, джазова п'єса, простий басовий акомпанемент.

На підсумковому річному контрольному заході після 4 модуля: класична п'єса (форма варіацій або старовинний танець з елементами поліфонії), п'єса в стилі джазово-естрадної музики (*латина / бугі-вугі / блюз*), басовий акомпанемент.

Під час виконання програми підсумкового контролю учень / учениця:

- демонструє засвоєння та практичне використання засобів виразності, необхідних для виконання творів класичного та естрадно-джазового стилів;
- володіє навичками імпровізації басових ліній по літерним та цифровим позначкам акордів;
- демонструє у творах з елементами поліфонії слуховий контроль двохголосся, інтонуючи тембри голосів різними видами звуковидобування.

Третій рік навчання. Завдання: опрацювання гам до 4 знаків, септакордів з оберненнями різними технічними прийомами; удосконалення гри прийомами *вібрато, тремоло, тепінг*; ознайомлення з простими поліфонічними формами та рондо, ознайомлення з особливостями виконання стилів естрадно-джазової музики (*кантрі, рок-н-рол*), удосконалення виконання *блюзу*; освоєння мелізматики (*форшлаг, мордент, трель*) та особливостей виконання ритмічних

малюнків у поліфонічних творах; робота над усвідомленою художньою інтерпретацією музичного образу, стилю виконуваних творів; подальший розвиток навичок читання нот з листа.

Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
Модуль 9	<p>Вдосконалення техніки гри медіатором: навички виконання в рухливому темпі.</p> <p>Техніка гри септакордами: малий мінорний та зменшений септакорди.</p> <p>Техніка великого пальця та розтяжка пальців лівої руки.</p> <p>Акордова техніка – розвиток нових прийомів: <i>staccato</i>, <i>tremolo</i>, репетиції, складні види арпеджіо.</p> <p>VIII–XII лади та їх зміна: акордова, октавна техніки, «ковзаючий» удар, штучні флажолети (октавні).</p>	24	<p>Демонструє навички виконання медіатором п’єс, етюдів та гам (двохоктавні гами до чотирьох знаків включно, гами різними інтервалами, хроматичні гами-<i>detache</i> та <i>legato</i> – на одному звуці та в послідовності).</p> <p>Виявляє ритмічну чіткість під час виконання, здатний слідкувати за рівномірністю гучності та тембру звуків, що виконуються різними пальцями.</p> <p>Знає види септакордів та їх цифрові позначення; демонструє вміння читати позначення акордів по аплікаційним сіткам. Виконує гами та секвенційні вправи арпеджованими септакордами. В акомпанементах використовує неповні септакорди (за правилами пропущених тонів).</p> <p>Демонструє динаміку в розвитку пальцевої техніки, точну фіксацію позиції лівої руки, активність та автономність пальців. Під час виконання виявляє технічну витримку та ритмічну стабільність.</p> <p>Володіє прийомами <i>staccato</i>, <i>tremolo</i>, репетиції, складні види арпеджіо у вправах та етюдах на різні види техніки та артикуляції в помірному та швидкому русі.</p> <p>Володіє позиційними послідовностями, арпеджованими пасажами до XII ладу. Використовує в практиці різні способи зміни позицій.</p>
Модуль 10	Прості поліфонічні форми: маленькі прелюдії / органні	24	Виконує твори з елементами поліфонії в супроводі концертмейстера або в дуєті

	<p>прелюдії / хоральні прелюдії Й. С. Баха.</p> <p>Великі форми: старовинне та класичне рондо: застосування в музиці різних стилів; будова рефрену, роль епізодів.</p>		<p>з викладачем. Відтворює контрастність голосів, особливості інтонування та фразування поліфонічної фактури нюансуванням, тембром.</p> <p>Виконує нескладний твір у формі рондо з дотриманням стилю, кола образів, єдиного метроритму. Демонструє цілісне втілення твору. Знає термінологію форми (рефрен, епізод, тема, контраст).</p>
Модуль 11	<p>Вдосконалення позиційної гри на матеріалі пентатоніки та блюзової гами.</p> <p>Специфічні ритми естрадної музики.</p> <p>Прийом «тепінг»: одноручний та дворучний, одноголосний та поліфонічний «тепінг».</p> <p><i>Кантрі, рок-н-рол:</i> особливості манери гри, ритмічні малюнки, мелодія басів.</p> <p>Транспонування, підбір на слух мелодій та акордового супроводу. Навички акомпанементу септакордами та</p>	30	<p>Демонструє володіння боксами пентатоніки та блюзової гами в позиціях до XVI ладу включно. Відтворює похідні від ладів секвенції, бокси в аплікатурах гам до трьох знаків включно. Розуміє гармонію та акорди блюзових ладів, їх цифровий запис під час розбору.</p> <p>Володіє тріольною (<i>блюз, джаз, рок-н-рол</i> та ін.) та дуольною пульсацією (<i>боса нова, інші латино-американські ритми</i>) у творах у повільних темпах. Виконує підібраний акомпанемент у вказаних ритмічних малюнках. Знає термінологію: <i>динамічне акцентування, ритмічна пульсація, ритмічний малюнок, ритмічний ефект; свінг, шафл, оф-біт.</i></p> <p>Виконує з метрономом та без вправи за допомогою легких ударів та прийомами <i>pull-off – hammer-on</i>. Аналізує різновиди прийому «тепінг» в акомпанементі та багатоголосних соло в класичних зразках.</p> <p>Виконує в стилі <i>кантрі</i> та <i>рок-н-рол</i> нескладні твори; у виконанні акомпанементу виявляє ритмічну пульсацію (у дуеті з викладачем). Тримає в партіях басів стабільний ритм восьмими або чвертями з акцентом на тоніці.</p> <p>Володіє початковими навичками точної передачі тексту в підборі мелодії, супроводі мелодії по літерним та цифровим позначкам та транспонуванні. Виявляє вдосконалення навичок виконання</p>

	<p>секвенціями з септакордів.</p> <p>Розвиток творчих навичок.</p>		<p>акомпанементу з використанням септакордів.</p> <p>Демонструє навички читання з листа в середньому та рухливому темпах. Виявляє початкові вміння зімпровізувати на задану тему, гармонію або ритм. Має уявлення про використання ритмоскладової системи «коннакол» (<i>konnakol</i>).</p>
Модуль 12	<p>Допоміжні прийоми звуковидобування:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>vibrato</i>: позначення, різновиди (вузьке та широке, швидке та повільне); – прийом <i>tremolo</i> медіатором та щипком пальцями правої руки. <p>Відпрацювання мелізмів: <i>мордент</i>, <i>группето</i>.</p> <p>Закріплення виконавських прийомів: <i>barre</i>. Послідовності акордів з цим прийомом.</p> <p>Натуральні та штучні флажолети.</p> <p>Басові соло та акомпанемент до творів у стилі <i>блюз</i>.</p> <p>Басові партії інтервалами в октаву.</p>	27	<p>Виконує прийом <i>vibrato</i> на довгих нотах. Виконує медіатором ритмічні вправи та етюди з довгими нотами; у нескладних перекладеннях творів класичної музики прийомом <i>tremolo</i> епізодично грає подвійні ноти та акорди.</p> <p>Виконує морденти у фрагментах творів та у басовому акомпанементі. Читає в нотному тексті розшифровку морденту, позначення його різновидів (перекреслений та неперекреслений).</p> <p>Виконує каденції та акомпанемент із застосуванням акордів, що беруться з використанням прийому <i>barre</i> (<i>G-dur, F-dur, D-dur, A-dur, E-dur</i>).</p> <p>Комбінує в акомпанементі та сольних композиціях натуральні флажолети із звичайними звуками. Знаходить місцезнаходження штучних флажолетів на інструменті, епізодично використовує їх у вправах та композиціях.</p> <p>Виконує фіксовані басові соло та акомпанемент (у дуєті з викладачем). Вміє обіграти блюзовий квадрат «<i>крокуючим басом</i>». Здатний за потребою використати розширений діапазон бас-гітари в імпровізаціях на блюзовий квадрат.</p> <p>Володіє технікою виконання подвійних нот в октаву на одній парі струн точним звуком без приглушень у вправах та етюдах. Виконує звуки інтервалу з дотриманням однакової гучності.</p>
Всього годин у навчальному році:			105

Протягом третього року навчання учень / учениця опановує: гами (до чотирьох знаків включно), гами різними інтервалами, арпеджовані септакорди; хроматичні гами, басові партії із септакордів з пропущеними тонами; 4 – 6 етюдів на різні види техніки, 4 твори (один з яких – твір у формі рондо або поліфонічний; джазові п'єси зі свінгом).

На поточних контрольних заходах учень / учениця виконує:

- гама з чотирма знаками при ключі, арпеджіо (короткі, довгі, ламані), етюд на будь-який вид техніки;
- класична п'єса, джазова п'єса, простий басовий акомпанемент.

На підсумковому річному контрольному заході після 12 модуля: класична п'єса, джазова п'єса; басовий акомпанемент або мелодична партія з акомпанементом концертмейстера або в дуєті з викладачем.

Під час виконання програми підсумкового контролю учень / учениця:

- виконує п'єси та басові партії, відображаючи стилістику творів;
- застосовує прийоми гри *vibrato*, *tremolo*, *tening* відповідно до характеру, динаміки та фактури твору;
- виконує твори великої форми (старовинне або класичне рондо) у темпах оригіналу, витримує жанрові та стилістичні особливості, використовуючи різні прийоми та види техніки;
- демонструє технічні особливості виконання творів у стилях *кантрі*, *рок-н-рол*, *блюз*.

Четвертий рік навчання. Завдання: ускладнення виконавської техніки: змішана техніка (*слеп*, акордова та октавна, стрибки в акордах та інтервалах); розвиток швидкісної техніки (трьохоктавні гами у вивчених позиціях у різних аплікатурних варіантах, хроматичні гами); опанування мелодичної імпровізації у джазових творах; виконання акомпанементу та п'єс у стилях: *ритм-енд-блюз*, *фанк*, *smooth-джаз*, *ф'южн-джаз*; виконання творів різних напрямів сучасної музики із застосуванням прийомів *muting*, *tening*; формування музично-естетичного смаку через накопичення концертного репертуару з творів різноманітних за жанром, епохою, стилем та характером.

Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
Модуль 13	Закріплення вивчених позицій на матеріалі гам до 5 знаків з різною аплікатурою. Ритмічні фігурації та прийоми у виконанні гам. Збільшення рухливості пальців: техніка	24	Виконує мажорні та мінорні гами у вивчених позиціях у різних аплікатурних варіантах. Чергує <i>staccato</i> та <i>legato</i> в різних ритмічних малюнках (синкоповані та пунктирні ритми, варіанти групувань та акцентування, з тріолями, квартолями, квінтолями). Демонструє координацію та синхронність виконання подвійних

	<p>подвійних нот у виконанні гам інтервалами (терціями, секстами, октавами).</p> <p>Хроматичні гами в тональностях до 5 знаків штрихами <i>detache</i> та <i>legato</i> в усіх позиціях. Опанування всього грифу.</p> <p>Мажорні та мінорні нонакорди; арпеджіо по звукам септакордів та нонакордів. Прийоми їх обігравання.</p> <p>Змішана техніка (<i>слеп</i>, акордова та октавна техніки, стрибки в акордах та інтервалах). Закріплення опанованих позицій.</p> <p>Оволодіння грифом інструмента в повному обсязі. Опанування XIII – XVII позицій (XII-ий лад як перший).</p> <p>Натуральні та штучні флажолети. Їх використання для точної настройки інструмента.</p>		<p>нот. Слідкує за рівним звуком з нюансуванням та аплікатурою висхідного та низхідного руху.</p> <p>Виконує хроматичні гами в межах 5-ти позицій у вивчених ритмічних та аплікатурних варіантах, на одному звуці та у послідовності.</p> <p>Знає інтервальну будову септакордів та нонакордів, вміє знаходити на грифі гітари звуки, з яких складаються септакорди. Підбирає зручні варіанти аплікатури. Будує та грає основні види септакордів та нонакордів від кожного ступеня в тональностях до 3-х знаків (аплікатури з 4-х звуків на 1,2,3,4 струнах) з переміщенням першого звуку на різні ступені акорду.</p> <p>Володіє різними видами техніки у більш рухливих темпах, підбирає найбільш вдалі зміни позицій та перехідні положення. Виконує етюди на поєднання різних технічних прийомів, з вираженими художніми образами.</p> <p>Володіє грифом інструмента в повному обсязі під час виконання вправ та етюдів. Володіє зміною позицій у різних стилях (<i>блюзові композиції, рок-етюди, ін.</i>), аплікатурними комбінаціями у верхній та нижній частинах грифу бас-гітари.</p> <p>Застосовує натуральні та штучні флажолети: за потреби в окремих звуках мелодії та у складі акордів. Знає алгоритм настроювання бас-гітари по струнам флажолетами. Як засобами регулювання висоти струни користується флажолетом, камертоном, клавішним інструментом та власним слухом.</p>
--	---	--	--

	Гра під метроном.		Виконує акомпанемент у різних стилях та темпах з використанням метроному. Розуміє італійські та англомовні позначення темпу.
Модуль 14	<p>Контрастна поліфонія на матеріалі старовинних танців з французьких та англійських сюїт Й. С. Баха, Г. Ф. Генделя (менуєт / гавот / алеманда / сарабанда тощо).</p> <p>Допоміжні прийоми звуковидобування:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>vibrato</i>; – техніка гри медіатором у творах, різних за жанром. <p>Мелізми у творах класичного та естрадного напрямку (<i>форшлаг, трель, мордент, групето</i>).</p>	24	<p>Володіє особливостями виконання контрастної поліфонії в супроводі концертмейстера або в дуеті з викладачем (аплікатура передбачає використання всіх струн гітари). Контролює горизонталь та вертикаль двоголосся, передає фразування кожного голосу та єдність матеріалу.</p> <p>Використовує прийом <i>vibrato</i> в сольних фрагментах, акомпанементі, у композиціях – за потреби та залежно від технічного рівня. Використовує медіатор у композиціях різних стилів, у каденціях у швидкому темпі, сольних партіях вниз та вверх.</p> <p>Виконує мелізми з різницею їх трактування у різних стилях та жанрах.</p>
Модуль 15	<p>Мелодична імпровізація в ладах джазової музики.</p> <p>Ускладнення ритмічних прийомів.</p> <p>Прийом <i>muting</i>: правою та лівою руками окремо; двома руками у творах програми.</p> <p>Розтяжка правої руки та розвинення мізинця: прийом <i>tening</i>.</p>	30	<p>Використовує в джазових стандартах та гармонічних схемах класичного блюзу блюзовий лад від I та VI ступенів. Під час розбору працює з усіма термінами за програмою: <i>акордові, неакордові звуки, діатонічні, базові домінантові та бібопові лади</i>.</p> <p>Демонструє володіння прийомами синкопування (випереджаючі та запізнювальні синкопи), парного та непарного акцентування (наприклад, тріолі, що згруповані по два, чотири; фразування восьмих по три), прийому <i>даун-ап</i> у п'єсах різних жанрів.</p> <p>Володіє навичками приглушення звуків ребром долоні правої руки; виконує октави, біти та ритмічні малюнки прийомом <i>muting</i> в дуеті з викладачем.</p> <p>Виконує прості секвенції (ланки з 3–4-х нот) у тональностях <i>a-moll</i>,</p>

	<p><i>Ритм-енд-блюз:</i> ознайомлення з особливостями виконання.</p> <p>Танцювальна музика в стилі <i>фанк</i>. <i>Синкопований бас та слеп</i> як обов'язкові елементи стилю <i>фанк</i>. <i>Smooth-джаз</i>.</p> <p>Джазовий стиль ф'южн (<i>fusion</i>).</p>		<p><i>e-moll</i>, прийомом <i>тепінг</i> правою рукою (як варіант – у попфанкових ритмічних формулах). Використовує його з підсилювачем та без.</p> <p>Відтворює особливості жанру <i>ритм-енд-блюз</i>. Будує партію бас-гітари за принципом акомпанементу <i>бугі-вугі</i>. Виконує композиції в дуеті з викладачем або концертмейстером. Володіє елементарними навичками імпровізації (у дуеті з викладачем). Задає ритм та тримає емоційний ритмічний малюнок твору в стилі. Ознайомлений з найкращими зразками стилю.</p> <p>Відтворює особливо м'яку манеру гри стилю <i>smooth-джаз</i> у п'єсах нескладної будови в дуеті з викладачем Використовує <i>фанк-ритми</i> та <i>фанк-бас</i>.</p> <p>Демонструє вміння виконати акомпанемент у стилі <i>ф'южн-джаз</i>, володіє складними ритмами та метрами. Визначає, які саме елементи інших стилів (<i>поп, рок, фолк тощо</i>) поєднані зі стилем <i>ф'южн-джаз</i> у конкретному творі.</p>
<p>Модуль 16</p>	<p>Інтервали (терції, сексти тощо) у басових партіях.</p> <p>Лінія басу в різних стилях. Варіанти фактури акомпанементу в певному творі.</p> <p>Вдосконалення навичок виконавської витримки.</p>	<p>27</p>	<p>Володіє виконанням комбінацій з епізодичних та безперервних інтервалів у басу на одній парі та на різних парах струн, чітким звуком, без приглушень у вправах та етюдах. Використовує різні варіанти аплікатури правої руки.</p> <p>Підбирає варіанти басової лінії у творах різного стилю (<i>обігравання акорду, крокуючий бас, свінг, лідер-бас, рифований бас</i>). Виконує супровід мелодії рифами по літерно-цифровим позначкам.</p> <p>Виконує партії в більш складних стильових композиціях, відтворюючи певні прийоми акомпанементу, соло та імпровізації. Відчуває в дуеті з викладачем звукову вираженість обох партій, розподіляє звуковий баланс.</p>

	Розвиток творчих навичок.	Визначає стиль, форму та фактуру твору. Вміє імпровізувати коротку мелодію певного жанру та характеру в різних ладах (<i>діатонічні, блюзові, пентатоніка</i> тощо), ритмічний акомпанемент до пісень. Застосовує записані літерно-цифровим способом гармонічні акордові послідовності для вивчення та підготовки джазової імпровізації; демонструє варіантне гармонічне мислення в акомпанементі.
Всього годин у навчальному році:		105

Протягом четвертого року навчання учень / учениця опановує: мажорні та мінорні гами (до п'яти знаків включно), ламані арпеджіо до них у домінантсептакордовій позиції в три октави типовою аплікатурою, всіма видами ігрових ударів; басові лінії; 4 – 6 етюдів на різні види техніки, 4 твори (з них один у формі рондо або поліфонічний; п'єса, що є уривком з класичного твору); 1 – 2 джазові п'єси зі свінгом).

На поточних контрольних заходах учень / учениця виконує:

- гами з п'ятьма знаками при ключі, арпеджіо (короткі, довгі, ламані), етюд на будь-який вид техніки;
- класичну п'єсу, джазову п'єсу, простий басовий акомпанемент.

На підсумковому річному контрольному заході після 16 модуля – класична п'єса, джазова п'єса; класична п'єса, джазова п'єса; басовий акомпанемент або мелодична партія з акомпанементом концертмейстера або в дуеті з викладачем.

Під час виконання програми підсумкового контролю учень / учениця:

- відтворює манеру виконання та особливості стилів *ритм-енд-блюз, фанк, smooth-джаз, ф'южн-джаз*;
- володіє прийомами *muting, muting*;
- використовує опановані засоби виразності та володіє змішаними техніками виконання;
- виявляє творчу ініціативу під час мелодичних та басових імпровізацій.

П'ятий рік навчання. Завдання: вдосконалення виконавської техніки, почуття ритму, гармонічного і мелодичного слуху; закріплення опанованих технік та прийомів виконавської виразності (фразування, динаміка, штрихи) у різностильових творах; застосування навичок технічного та виразного виконання твору / мелодії / стандартного басу; закріплення навичок точного та рівного звуковидобування на бас-гітарі. Підготовка до прослуховування та випускного іспиту.

Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
Модуль 17	<p>Музично-виконавський аналіз та розбір творів випускної програми.</p> <p>Підготовка до технічного заліку.</p> <p>Удосконалення акордової техніки.</p> <p>Удосконалення технік звуковидобування.</p> <p>Жанри класичної музики: частини сюїти / партіти / фуга / фугета (оригінальні або в обробці сучасного композитора для бас-гітари) або твір з елементами поліфонії.</p> <p>Мелізми у творах зі зміною темпу: закріплення та розширення навичок.</p>	48	<p>Орієнтується в жанрово-стильовій та гармонічній будові творів. Розуміє виконавські складнощі.</p> <p>Виконує гами до шести знаків у позиціях по всьому грифі, починаючи з шостої струни від 2-й, 3-й, 4-й, 6-й та 7-й ступенів, різними прийомами; гами інтервалами – терціями, секстами, октавами, децимами; з'єднує позиції в три октави у виконанні пентатонік (з проміжними нотами) та блюзових гам. Демонструє навички художнього виконання етюдів з контрабасової класики.</p> <p>Виконує тризвуки, септакорди, нонакорди (акордові, неакордові, прохідні звуки; септакорди з альтерованими ступенями). Грає з ними гами від кожної ступені з використанням характерних ритмів стилю <i>свінг</i> та стандартні акордові звороти з їх використанням.</p> <p>Виконує секвенції, арпеджіо та арпеджовані каденції боксами в п'яти позиціях, без зміни позиції.</p> <p>Виконує твір у супроводі концертмейстера або в дуєті з викладачем (аплікатура передбачає використання всіх струн гітари). Демонструє під час виконання наближення до автентичної манери звучання, дотримання стилістичних та жанрових особливостей, слуховий контроль поліфонічної фактури.</p> <p>Відтворює специфіку виконання мелізмів у різних стилях, характерах та образах; під час виконання мелізмів прагне до технічної легкості, виразного та якісного звуку; знає способи ритмічного оформлення та розшифрування мелізмів.</p>

<p>Модуль 18</p>	<p>Комбінації зі специфічних прийомів естрадно-джазової музики (<i>muting, slen</i>).</p> <p>Ускладнення техніки виконання <i>тепінг</i>.</p> <p>Ознайомлення з прийомом <i>копінг</i>.</p> <p>Прийоми виконання балади у стилях <i>свінг, фанк, блюз, соул</i> та ін.</p> <p>Ознайомлення з сучасними течіями джазу: – модальний джаз, (твори з урахуванням модальних ладів: <i>дорійського, фрігійського, лідійського</i> та ін.);</p> <p>Басові лінії в акомпанементі.</p> <p>Художній зміст творів програми.</p>	<p>57</p>	<p>Вміє комбінувати в композиціях прийоми <i>slen – muting, звичайна техніка – muting</i>. Під час виконання прагне імітації «контрабасового» звучання.</p> <p>Використовує за потребою в техніці <i>тепінг</i> хамери та пули у 2-х, 3-х та 4-х-пальцевої техніці.</p> <p>Використовує прийом <i>копінг</i> у сольних мелодіях та імпровізаціях.</p> <p>Відтворює особливості розширеної форми балади (вступ, каденції, заключення) за допомогою прийомів. Відтворює стилістичну манеру їх виконання.</p> <p>Виконує вправи, секвенції, стандарти, джазові етюди. Здійснює за допомогою викладача аналіз твору на матеріалі тем видатних майстрів джазу. Знає специфіку та послідовність у роботі над творами в стилях.</p> <p>Виконує стандартні баси та акомпанемент з використанням усіх позицій грифу. Будує типові та прості лінії басу з гармонізацією «у долю», «між долями» та з синкопами. Виконує горизонтальний акомпанемент у формі <i>блюз</i> у вигляді «<i>крокуючого басу</i>».</p> <p>Демонструє цілісне втілення авторського задуму твору, використовуючи весь спектр опанованих засобів виразності та прийомів звуковидобування.</p>
<p>Всього годин у навчальному році:</p>		<p>105</p>	

Протягом п'ятого року навчання учень / учениця опановує: мажорні та мінорні гами (до шести – семи знаків включно), ламані арпеджіо до них у домінантсептакордовій позиції в три октави типовою аплікатурою, всіма видами ігрових ударів; 4 – 6 етюдів на різні види техніки, 4 п'єси (одна з яких – твір у формі рондо або поліфонічний; джазові твори виконуються із свінгом).

На поточних контрольних заходах учень / учениця виконує:

- гаму до шести – семи знаків при ключі, арпеджіо (короткі, довгі, ламані), етюд на будь-який вид техніки;
- твір композитора-класика.

На підсумковому річному контрольному заході після 20 модуля (випускний іспит) учень / учениця виконує:

- п'єсу (можливо поліфонічну) або частину твору великої форми композитора-класика з використанням техніки гри медіатором;
- джазову п'єсу з виконанням теми та соло з елементами імпровізаційного характеру (можливо виконання твору напрямую рок);
- басовий акомпанемент або мелодична партія під акомпанемент концертмейстера / в дуєті з викладачем.

Під час виконання програми підсумкового контролю учень / учениця:

- демонструє сформований комплекс виконавських вмінь та навичок, які дозволяють використовувати можливості бас-гітари для найповнішого розкриття образу твору і донесення задуму до слухача;
- виявляє навички слухового контролю, керування процесом виконання, вміння роботи як соліста та акомпаніатора (у дуєті з викладачем);
- демонструє творчу ініціативу, наявність емоційно-психологічної підготовки виконавця, вміння зібратися.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Юрій Добробабенко – Jazz System (гармонія, лади, обігравання, соло).
URL: <http://www.jazzsystembook.com/> (дата звернення: 15.11.2022).
2. Victor Wooten.
URL: <https://www.victorwooten.com/education-resources> (дата звернення: 15.11.2022).
3. Jaco Pastorius – Modern Electronic Bass (гами, вправи, флажелети).
URL: <https://www.amazon.com/Jaco-Pastorius-Modern-Electric-Bass/dp/B00007D5JQ> (дата звернення: 15.11.2022).
4. Jacek Niedziela – Kontrabas Jazzowy.
URL: <https://pwm.com.pl/pl/sklep/publikacja/kontrabas-jazzowy,jacek-niedziela,19874,ksiegarnia.htm> (дата звернення: 15.11.2022).
5. Jaco Pastorius – Essential.
URL: <https://www.amazon.com/Essential-Jaco-Pastorius-Recorded-Versions/dp/0634017675> (дата звернення: 15.11.2022).
6. Alain Caron – Ultimate Play Along for Bass.
URL: <https://pdfslide.net/documents/ultimate-play-along-for-bass-with-alain-caron.html?page=33> (дата звернення: 15.11.2022).
7. Soloing Bass Master Dominik Hauser (школа з мінусовками).

URL: <https://www.amazon.com/Soloing-Bass-Master-Dominik-Hauser/dp/1423476433> (дата звернення: 15.11.2022).

8. Brian Emmel – 5 string bass (школа з мінусовками).

URL: <https://www.ejazzlines.com/scales-and-modes-for-the-5-string-bass-brian-emmel> (дата звернення: 15.11.2022).

9. Bass Improvisation by Ed Friedland (імпрровізація).

URL: <https://pdfcoffee.com/bass-improvisation-ed-friedlandpdf-pdf-free.html> (дата звернення: 15.11.2022).

10. Josef Emanuel Storch – 32 Etuden.

URL: <https://www.sheetmusicplus.com/title/32-etuden-sheet-music/18165122> (дата звернення: 15.11.2022).

11. Ukrainian Jazz Standard.

URL: <https://lira-k.com.ua/books/ukrainian-jazz-standarts-%3D-ukrajinski-dzhazovi-standarty-%3A-.html> (дата звернення: 15.11.2022).

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Рівні компетенції	Бали	Характеристика навчальних досягнень
Початковий	1–3	Учень / учениця виявляє відсутність образності твору, грубі помилки та володіє інструментом на низькому рівні. Демонструє часті «зриви» та зупинки під час виконання, відсутність слухового контролю, помилки у відтворенні нотного тексту, низьку якість звуковидобування, відсутність виразного інтонування, метроритмічну нестійкість.
Достатній	4–6	Під час виконання учень / учениця виявляє формальне прочитання авторського нотного тексту без образного осмислення музики, слабкий слуховий контроль власного виконання, обмежене розуміння динамічних, аплікатурних, технологічних завдань, темпоритмічну неорганізованість, слабке реагування на зміни фактури та артикуляційних штрихів, одноманітність та монотонність звучання. Демонструє недостатньо яскраве звучання, нестійкий психологічний стан, незнання напам'ять деяких частин творів. Виконання супроводжується неточностями та помилками.
Середній	7–9	Учень / учениця демонструє достатньо осмислене музичне виконання, що відображає розуміння особливостей змісту творів, але при цьому допускає невеликі похибки в аранжуванні та виконанні, які не руйнують цілісності музичного образу. Демонструє грамотне розуміння формоутворення та засобів музичної виразності; виявляє стабільність відтворення нотного тексту, виразність інтонування, єдність темпу, спробу передати динамічне розмаїття. Виконання характеризується незначною нестабільністю психологічної поведінки на сцені, недостатністю слухового контролю власного виконання. Спостерігаються наявні технічні похибки у відтворенні важких технічних фрагментів твору.
Високий	10–12	Учень / учениця демонструє якісне та образне музичне звучання, що відповідає змісту та відображає індивідуальне ставлення учня / учениці до твору. Виявляє переконливе розуміння форми творів, володіння специфічними прийомами виконання, виразність інтонування, динамічну різноманітність, єдність темпу та ясність ритмічної пульсації. Демонструє артистичну поведінку на сцені, захопленість виконанням; здійснює слуховий контроль власного виконання, коригує гру за необхідної ситуації. Демонструє знання своєї партії у всіх творах.